

Олег Натаров,

мол. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто роль бібліотечних установ у забезпеченні права людини на інформацію, наголошено на конкурентних перевагах бібліотек у цьому процесі. На прикладі діяльності НБУВ обґрунтовано провідну роль національних бібліотек та інформаційно-аналітичних структур бібліотечних установ у процесі забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Ключові слова: право на інформацію, інформаційне суспільство, бібліотеки, національна бібліотека, інформаційно-аналітичне забезпечення, НБУВ.

Європейський вибір України, у тому числі її зобов'язання розбудувати розвинуту й сталу демократію та ринкову економіку, об'єктивно потребує посилення уваги до питання забезпечення прав людини. Адже політична асоціація та економічна інтеграція України з Європейським Союзом залежатиме, зокрема, від досягнень нашої держави в забезпеченні поваги до спільних цінностей (повага до демократичних принципів, верховенства права, прав людини і основоположних свобод тощо) і прогресу в наближенні з ЄС у політичній, економічній та правовій сферах [18].

Важливе місце в системі конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні посідає право на інформацію, яке розглядається однією з найважливіших гарантій розвитку, дотримання і захисту будь-яких універсальних прав людини [3, с. 267]. В умовах формування інформаційного суспільства, переходу до економіки знань можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, набуває особливого значення. У цьому контексті тема реалізації права людини на інформацію дуже актуальна з огляду

як на політико-правові, так і соціально-економічні аспекти проблеми. Різні аспекти права на інформацію досліджувалися такими вітчизняними вченими, як І. Арістова, К. Беляков, О. Дзьобань, К. Калюжний, Т. Костецька, І. Кресіна та О. Стойко, А. Марущак, М. Селезньова, В. Цимбалюк, М. Швець²⁴.

Разом з тим в умовах стрімкого поширення інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави, інтенсифікації інформаційних процесів та зростання ролі і значення інформації в житті людини, роль бібліотек України, передусім національних, як суб'єктів формування інформаційних відносин значно посилюється, що й зумовило вибір теми цієї статті.

Отже, стаття має на меті визначити роль сучасної національної бібліотеки у забезпеченні права людини на інформацію в Україні.

За міжнародними нормами право на інформацію належить до фундаментальних прав людини. Так, відповідно до ст. 19 Загальної декларації прав людини (1948 р.), «кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів». У свою чергу, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) встановлює, що «кожна людина має право

²⁴ Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / заг. ред. О. М. Бандурка; Університет внутрішніх справ. Харків: УВС, 2000. 368 с.; Беляков К. И. Управление и право в период информатизации / Национальная академия внутренних дел Украины. Київ: КВІЦ, 2001. 307 с.; Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади. Харків: Майдан, 2013. 360 с.; Калюжний К. Р. Юридична природа суб'єктивного права на інформацію. Юрид. вісн. Повітряне і космічне право. 2015. № 3. С. 42–46; Костецька Т. А. Конституційне право на інформацію і гарантії його реалізації. Правова держава: щорічник наук. пр. / голов. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Ін Юре, 1998. Вип. 9. С. 53–57; Кресіна І. Стойко О. Право на інформацію в системі прав людини і громадянина. Зовнішні справи. URL: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/pravo-na-informaciju-v-sistemi-prav-ljudini-i-gromadjanin/>; Марущак А. І. Цивільні права на інформацію. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2009. № 3. С. 33–36; Селезньова О. М. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України. Чернівці: Місто, 2014. 407 с.; Цимбалюк В. С. [та ін.]. Основи інформаційного права України: навч. посіб. / ред. М. Я. Швець [та ін.]. Київ: Знання, 2004. 274 с.

на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір» (ст. 19). У ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) зафіксовано «свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів».

Положенням основних міжнародних документів з прав людини відповідає ст. 34 Конституції України, яка, гарантуючи кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, закріпила «право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір». Слід звернути увагу, що в Основному законі «право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» (ч. 2 ст. 34) пов'язано з правом на «свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» (ч. 1 ст. 34).

Про взаємозв'язок цих прав говорить і юридична наука.

Так, М. Колодій та А. Олійник вважають, що загалом право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань означає свободу збирати, зберігати, використовувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір, без втручання держави та інших соціальних інституцій. При цьому не можна не погодитись із вченими, які стверджують, що свобода думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань тільки тоді є реальними, коли вони спираються на право вільно збирати, використовувати і поширювати інформацію у будь-який спосіб на свій вибір [6, с. 184–185].

М. Хавронюк розглядає право кожного «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» як конституційну гарантію свободи слова [19, с. 160].

І. Кресіна та О. Стойко, досліджуючи місце права на інформацію в системі прав людини і громадянина, зауважують, що в глобальній

системі захисту прав і свобод право на інформацію не розглядається окремо, як самостійна сфера діяльності людини, а лише як похідне від свободи думки і слова. Хоча, зазначають дослідники, у зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, формуванням інформаційного суспільства, переходом до економіки знань інформація або, точніше кажучи, її доступність є ключовим чинником, що визначає якість життя громадянина [8].

Коментуючи ст. 34 Конституції України, О. Скрипнюк реалізацію права на свободу думки і слова пов'язує зі становленням в Україні інформаційного суспільства. За словами дослідника, цей напрям розвитку суспільних відносин є важливим з огляду на те, що вони дають можливість забезпечити позитивні зміни в життєдіяльності суспільства і людини в Україні: збільшити рівень захисту прав і свобод людини та її добробуту, активізувати участь громадян у керуванні державою, сприяти розвитку демократії; підвищити конкурентоспроможність України, ефективність державного управління, продуктивність праці у всіх сферах економіки, рівень інформаційної безпеки людини, суспільства, держави, ступінь розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, зокрема українського сегмента Інтернету; забезпечити перехід економіки до моделі науково-технічного та інноваційного розвитку, збільшити частку наукоємної продукції, сприяти якості та доступності послуг освіти, науки, культури, охорони здоров'я за рахунок упровадження інформаційних технологій; розширити можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних електронних ресурсів; створити нові робочі місця, поліпшити умови роботи і життя людини; поглибити запровадження нормативно-правових засад інформаційного суспільства [7, с. 247–248].

Гарантоване Конституцією України право на інформацію передбачено, насамперед, законами України «Про інформацію», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про науково-технічну інформацію», «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, Закон України «Про інформацію» встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин,

регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу й суспільство від неправдивої інформації. Відповідно до цього Закону кожен має право на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Під інформацією розуміються будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, а основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації.

Головними принципами інформаційних відносин в Україні є гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Ключові напрями державної інформаційної політики полягають у забезпеченні доступу кожного до інформації; забезпеченні рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створенні умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпеченні відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створенні інформаційних систем і мереж інформації, розвитку електронного урядування; постійному оновленні, збагаченні та зберіганні національних інформаційних ресурсів; забезпеченні інформаційної безпеки України; сприянні міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України у світовий інформаційний простір [15].

Отже, закріплення права на інформацію в законодавстві нашої держави можна розглядати як важливий крок у напрямі розвитку цього інституту, становлення інформаційного суспільства в Україні. Ідеться про створення ефективного організаційно-правового механізму, що забезпечував би вільний доступ до власних прав, свобод і законних інтересів.

Будучи базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави, бібліотеки України відіграють важливу роль у процесі реалізації права людини на інформацію. Адже згідно з чинним законодавством, головним завданням бібліотеки є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб

користувачів, а реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності до інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються та надаються в тимчасове користування бібліотеками, є основою державної політики у сфері бібліотечної справи [14]. Зазначимо, що міжнародне бібліотечне співтовариство розглядає забезпечення вільного доступу до інформації головним обов'язком бібліотечної та інформаційної професії, а бібліотеки розглядає як механізм для подолання бар'єрів, що існують через різницю у можливостях користування ресурсами та технологіями [10].

Не викликає сумніву, що сучасний стрімкий розвиток інформаційного суспільства, основними ресурсами якого є інформація, знання та інформаційні технології, значно підвищує роль бібліотечних установ у процесі розгляданого права.

Як зазначає академік О. Онищенко, «сучасна бібліотека переростає в мультиресурсний, мультисервісний заклад, що забезпечує мультипотреби читача/користувача». За словами вченого, електронна ера з її могутнім технічним, технологічним, соціокультурним потенціалом відкрила бібліотекам небачені можливості:

- вперше інтегрувати в єдине ціле всі види документів на основі універсальної мови цифр;
- вперше діяти в планетарному масштабі – діставати інформацію в будь-якому куточку землі і відсилати інформацію в будь-який куточок землі;
- вперше оперувати необмеженим масивом інформації;
- вперше в інтерактивному режимі співпрацювати з необмеженим колом читачів/користувачів;
- вперше створювати світові мережі бібліотек.

При цьому в конкурентній боротьбі з аналогічними структурами (різноманітними інформаційними службами, аналітичними центрами, «фабриками знань», іншими постачальниками інформації) бібліотеки мають невід'ємні переваги:

- наявність саме в бібліотеках фонду, що загалом представляє всю писемну спадщину України;
- багатий історичний досвід інформаційного обслуговування;
- функціонування уже готової і історично випробуваної інформаційної – бібліотечної – мережі;

– усталені традиції широких міжнародних інформаційно-бібліотечних зв'язків [12].

Бібліотечна мережа України нараховує близько 40 тис. бібліотек державної та комунальної власності, відомчого підпорядкування. Вона складається з мережі публічних (у тому числі спеціалізованих для дітей, юнацтва), технічних, сільськогосподарських, медичних, академічних, освітнянських бібліотек та бібліотек вищих навчальних закладів, а також бібліотек для сліпих.

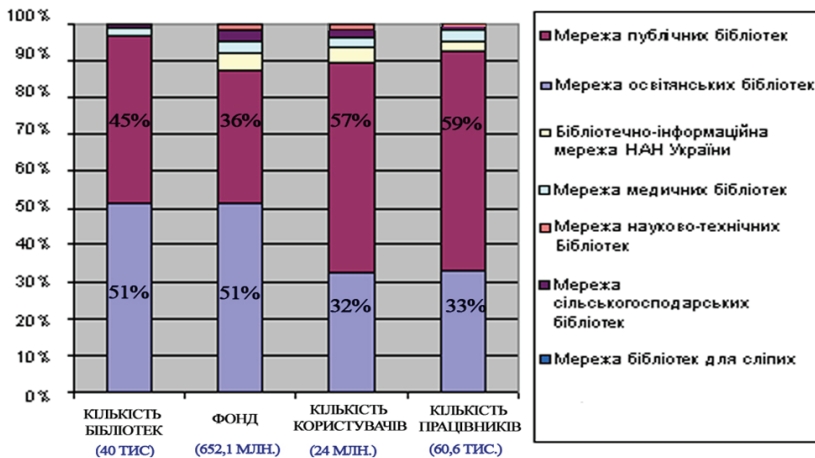

Рис. 1. Бібліотечна мережа України [1]

Різноманітні потреби населення в інформації, освіті, культурі забезпечують 15 987 (без урахування тимчасово окупованих територій України та районів проведення антитерористичної операції) публічних бібліотек (з них 13 253 – у сільській місцевості). Кожен третій мешканець України (понад 13,7 млн) є користувачем публічних бібліотек. Бібліотечний фонд публічних бібліотек універсальної тематики становить близько 235 млн од. Доступ до Інтернету має 3,3 тис. (21%) бібліотек. Загальна кількість комп'ютеризованих робочих місць у публічних бібліотеках – 16 тис. (в середньому один комп'ютер на одну бібліотеку). Книговидача – 266,3 млн пр.

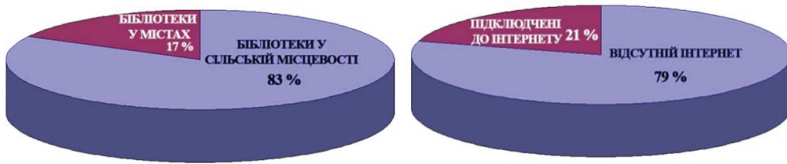

Рис. 2. Мережа публічних бібліотек [1]

Мережа науково-технічних бібліотек Державної науково-технічної бібліотеки разом із трьома методичними центрами – державним закладом «Центральна державна науково-технічна бібліотека гірничо-металургійного комплексу України», науково-технічною бібліотекою Державного центру науково-технічної інформації і бібліотечно-бібліографічного обслуговування Південно-Західної залізниці України та Центральною бібліотекою харчової і переробної промисловості – нараховує 109 бібліотек, сумарний бібліотечний фонд становить 7,8 млн пр. Академічна мережа обслуговує 141 тис. користувачів та видає 5,1 млн пр. документів, відвідування веб-сайтів бібліотек становить майже 1,5 млн звернень, а обсяг записів до електронних каталогів – 820,5 тис.

Обслуговування фахівців аграрної галузі забезпечують 185 наукових сільськогосподарських бібліотек, вищі навчальні заклади, наукові установи системи Національної академії аграрних наук. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук є координуючим науково-методичним центром для цієї мережі. Загалом сільськогосподарські бібліотеки обслуговують до 800 тис. користувачів, до послуг яких документний фонд, що налічує понад 21 млн пр. Книговидача становить 17,8 млн пр.

Потреби медичної галузі забезпечують 700 бібліотек різних типів: обласні наукові медичні бібліотеки, бібліотеки медичних навчальних закладів різних рівнів акредитації, бібліотеки науково-дослідних інститутів та лікувально-профілактичних закладів України. Методичним центром є Національна наукова медична бібліотека, підпорядкована МОЗ. Фонди медичних бібліотек усіх рівнів становлять видання медичної та суміжної з медициною тематики на паперових та електронних носіях загальною кількістю понад 22 млн пр. (у тому числі електронні ресурси

на оптичних дисках), користувачам видається щороку майже 20 млн пр., кількість користувачів – понад 600 тис. осіб.

Бібліотечно-інформаційна мережа НАН України разом із двома науково-методичними центрами – Національною бібліотекою ім. В. І. Вернадського (НБУВ) та Львівською національною науковою бібліотекою ім. В. Стефаника – нараховує 96 бібліотек. Сукупний бібліотечний фонд становить понад 32 млн пр. Щороку мережа обслуговує майже 1 млн користувачів та видає понад 3 млн пр. документів, відвідування веб-сайтів бібліотек становить понад 15 млн звернень, а обсяг записів електронних каталогів – майже 3 млн записів.

Мережа освітянських бібліотек України є найчисельнішою і об'єднує 18 066 бібліотек МОН та Національної академії педагогічних наук, з них – близько 15 тис. бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів. Сукупний бібліотечний фонд становить 333,2 млн пр. документів. Загальна кількість користувачів – 7,7 млн осіб, кількість відвідувань – майже 202 млн. Користувачам видається 49 млн пр. документів щороку.

До мережі бібліотек вищих навчальних закладів входить 201 бібліотека різного відомчого підпорядкування. Загальний фонд документів – 120,7 млн пр., з яких 2,3 млн – електронні видання. Кількість користувачів – 1,7 млн осіб, яким щороку видається понад 105 млн пр.

Мережа бібліотек для сліпих при УТОСі становить 62 спеціалізовані бібліотеки, загальний книжковий фонд яких – понад 1 млн 162 тис. од. зберігання. Кількість читачів – 18,5 тис. осіб, з яких близько 10,8 тис. – інваліди зору. Книговидача становить 744,7 тис. пр. [16].

Провідними бібліотечними установами України, які володіють потужним фондом вітчизняних і найважливіших науково значущих зарубіжних документів, задовольняють найрізноманітніші потреби суспільства, сприяють розвитку науки, освіти, культури, здійснюють міжнародне співробітництво у формуванні та використанні світових бібліотечних ресурсів, є національні бібліотеки ²⁵. Саме вони, як великі інформаційні

²⁵ Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України, Національна парламентська бібліотека України, Національна історична бібліотека України, Національна наукова медична бібліотека України, Національна бібліотека України для дітей, Одеська національна наукова бібліотека ім. Максима Горького, Харківська державна наукова бібліотека

центри, найбільшою мірою «відчувають проблематику інформаційного прогресу, активно включаються в процес осмислення реалій сьогодення та трансформацію інформаційних процесів» [11, с.104]. Прикладом зростаючого значення національних бібліотек у процесі інформатизації українського суспільства, забезпечення доступу всіх категорій користувачів до національних та глобальних інформаційних ресурсів є діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Необхідно зазначити, що концепція створення НБУВ від самого початку (заснована 2 (15) серпня 1918 р. як Національна бібліотека Української держави) передбачала формування її як національної бібліотеки, з усіма притаманними головним бібліотекам європейських країн функціями збереження найбільш цінної частини національної рукописної і книжкової спадщини, збирання вичерпно повної колекції вітчизняних видань та видань мовами народів світу про Україну, створення національної бібліографії, реалізацію досліджень з проблем вітчизняного бібліотекознавства та книжкової культури України, інформаційного забезпечення потреб користувачів. З 1971 р. НБУВ має статус науково-дослідної установи, з 1989 р. – наукового інституту НАН України, що проводить дослідження в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, джерелознавства, документознавства, архівознавства, біографістики, нового наукового напрямку соціальних комунікацій та суміжних з ними дисциплін.

На сьогодні НБУВ – найбільша бібліотека України, головний науково-інформаційний центр держави – входить до числа десяти найбільших національних бібліотек світу. Обсяг фондів становить понад 15 млн од. зберігання. Це унікальне зібрання джерел інформації, що включає книги, журнали, продовжувані видання, карти, ноти, образотворчі матеріали, рукописи, стародруки, газети, документи на нетрадиційних носіях інформації. Бібліотека має найповніше в державі зібрання пам'яток слов'янської писемності та рукописних книг, архіви та книжкові колекції видатних діячів української й світової науки та культури. Складові фонди – бібліотечно-архівна колекція «Фонд Президентів України», архівний примірник творів друку України з 1917 р., архівний фонд

ім. В. Г. Короленка, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України.

Національної академії наук України. Щорічно до фондів надходить 130–140 тис. документів (книг, журналів, газет тощо). Бібліотека комплектується всіма українськими виданнями, отримує примірник дисертацій, які захищаються на території України, веде міжнародний книгообмін з партнерами із 70 країн світу. До бібліотеки як депозитарію документів і матеріалів ООН в Україні надсилаються публікації цієї організації та її спеціалізованих установ. З 1998 р. здійснюється цілеспрямоване формування фонду електронних документів. Пошуковий апарат НБУВ має у своєму складі систему бібліотечних каталогів та картотек і фонд довідково-бібліографічних видань обсягом 200 тис. пр. Цей фонд включає документи нормативного характеру (закони, укази, постанови тощо), енциклопедії, тлумачні словники, довідники, бібліографічні посібники. Систему бібліотечних каталогів і картотек утворюють генеральний алфавітний каталог, читачькі алфавітний і систематичний каталоги та понад 30 каталогів і картотек підрозділів бібліотеки [17].

Загалом, НБУВ пропонує читачам такі основи бібліотечно-бібліографічні та інформаційні послуги: користування довідково-пошуковим апаратом бібліотеки (системами карткових каталогів і картотек, електронних каталогів і тематично-видових баз даних, сканованими каталогами, системою довідково-бібліографічних і реферативних видань та друківаних каталогів); користування документними фондами НБУВ у читальних залах [фондом основного зберігання; підсобними фондами спеціалізованих читальних залів; фондами, що містяться у відкритому доступі (нові надходження документів; періодичні видання; довідково-бібліографічне обслуговування; бібліотекознавча література; «Австрійська бібліотека», «Бібліотека Ісламської Республіки Іран», Грузинська бібліотека); документами, що експонуються на виставках нових надходжень і тематичних виставках у читальних залах]; доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів (у вільному інтернет-доступі, а також у локальному доступі – з комп'ютерів у читальних залах); доступ до інформаційних ресурсів НБУВ, Інтернет, користування Wi-Fi; отримання довідково-консультаційної допомоги; надання довідково-бібліографічних довідок у читальних залах.

Треба зауважити, що збільшення обсягів інформації та інтенсифікація з впровадженням новітніх електронних технологій комунікаційних процесів у суспільстві актуалізували питання організації в бібліотеках

дистантного інтернет-обслуговування, покликаного задовольнити потребу користувачів в оперативному доступі до різноманітних електронних інформаційних ресурсів та отриманні якісних сучасних інформаційних послуг. Нині віддалені користувачі НБУВ мають широкі можливості у задоволенні бібліотечно-інформаційних потреб: пошук документів та інформаційних ресурсів; доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів НБУВ, розміщених у вільному інтернет-доступі на веб-сайті; отримання довідково-консультаційної інформації (послуга «Запитай бібліотекаря»); адресно-цільове інформування (адресна розсилка інформації про нові, щотижневі, надходження книжкових та періодичних видань до фондів НБУВ); користування абонементом [приймання замовлень на документи з фондів НБУВ електронною поштою від персональних абонентів-науковців та колективних абонентів міського міжбібліотечного абонемента (МБА); надання документів із фондів НБУВ персональним абонентам-науковцям та колективним абонентам міського МБА для користування за межами бібліотеки; надання документів із фондів НБУВ за запитами бібліотечно-інформаційних установ України за міжміським МБА] тощо.

Свідченням систематичного вдосконалення діяльності щодо дистанційного обслуговування користувачів є розвиток ресурсів «Цифрової бібліотеки історико-культурної спадщини» у напрямках збереження та організації доступу до книжкових пам'яток, що є національним надбанням України та формування фундаментальної цифрової колекції «УКРАЇНІКА». Так, у 2016 р. для вдосконалення доступу до оцифрованих матеріалів із фондів НБУВ було здійснено низку налаштувань:

- організовано постійне оновлення «НОВИХ НАДХОДЖЕНЬ» до цифрової бібліотеки;
- налаштована навігаційна панель пошуку матеріалів за типом ресурсів: книги, газети, журнали, стародруки, рукописи, карти, ноти, зображення.
- «КОЛЕКЦІЇ» – організовано доступ до цифрової інформації за предметними рубриками та колекційним принципом (тематичні, персональні, установ, книжкові пам'ятки, видавничі, історичні фонди та зібрання)
- «ПОШУК» – налаштовано багатоаспектний пошук інформації: за ключовими словами, іменами, назвами, датами, типом ресурсів (комбінацією цих параметрів);

- забезпечено сортування результатів пошуку за автором, назвою, датою створення документів;
- удосконалено плагін перегляду цифрових копій видань безпосередньо в браузері (у тому числі для мобільних пристроїв);
- забезпечено зручний перегляд багатотомних видань, конволютів (сплетених документів) та річних комплектів періодики;
- «ЦИФРОВІ ПРОЕКТИ» – є можливість ознайомитися з бібліотечними цифровими проектами інших бібліотек світу [9].

Окремо слід зазначити, що пріоритетним завданням НБУВ як головного науково-інформаційного центру держави є забезпечення інформаційних запитів основного контингенту користувачів – наукових працівників. Сьогодні можна з впевненістю стверджувати, що за останні десятиріччя НБУВ перетворилася на потужний міждисциплінарний науково-дослідний інститут, що займається теорією і практикою формування, інтеграції, синтезу і введення в суспільний обіг масивів наукової інформації, стала загальнодержавним науково-технологічним центром інформаційної індустрії. Свідченням цього є такі впровадженні розробки:

– спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України організовано формування загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова», на основі якої видається Український реферативний журнал «Джерело» (1998);

– спільно з Українською академічною та дослідницькою мережею УАРНЕТ організовано корпоративну систему доступу до передплатених мережевих ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації (2006); організовано формування найбільшого в Східній Європі та СНД загальнодоступного зібрання електронних версій фахових видань «Наукова періодика України» (2008);

– започатковано проведення бібліометричного моніторингу стану представлення української науки в системах Google Scholar і Scopus для оцінювання публікаційної активності та показників цитування вітчизняних суб'єктів наукових комунікацій (2011);

– розпочато формування ресурсів інформаційно-аналітичної системи «Бібліометрика української науки», призначеної для надання суспільству цілісного уявлення про стан вітчизняного наукового середовища, формування джерельної бази експертного оцінювання результативності дослідницької діяльності та сприяння налагодженню конструктивного діалогу

між науковою спільнотою, управлінськими структурами й суспільством у цілому (2014). Зокрема, станом на грудень 2016 р. у названій системі було представлено бібліометричні портрети 24 тис. вітчизняних учених, профілі 500 наукових колективів (кафедр, відділів, лабораторій) і 400 наукових періодичних видань. Система містить також рейтинги українських учених, журналів і установ за даними світових наукометричних систем Web of Science, Scopus, Ranking Web of Research Centers [4];

– формування інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань». Мета нового проекту полягає у популяризації, підвищенні рейтингу та доступності електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових бібліотек України, за рахунок використання сучасних бібліотечних та веб-технологій. Наголосимо, що ядром інформаційного масиву порталу будуть різноаспектні наукові ресурси порталу НБУВ. Отже, можна говорити про створення умов єдиної точки доступу до вітчизняних наукових ресурсів. Інструменти порталу допоможуть користувачам швидко знаходити необхідну інформацію за галузями знань, темами, ключовими словами, персоналіями та видами документів у бібліографічних, реферативних і повнотекстових базах даних, колекціях та в інших типах ресурсів.

Особливою категорією абонентів НБУВ є інформаційні служби органів державної влади, серед яких Верховна Рада України, Адміністрація Президента України, РНБО України, Кабінет Міністрів України. Тут варто зазначити, що сьогодні, розвиваючись як сучасні суспільні інформаційні центри, бібліотеки мають можливість забезпечувати опосередкований зв'язок між громадськістю й органами державної влади. Інформація пов'язує між собою державу і громадянське суспільство, постає одним з дійових засобів налагодження взаємозв'язку між особистістю та державою.

У цьому контексті не можна не відзначити роль, яку відіграють інформаційно-аналітичні структури бібліотек, завданням яких є забезпечення органів державної влади необхідною інформацією. Як показує міжнародний досвід, саме згадані структури, у першу чергу, національних та парламентських бібліотек, володіють потужним потенціалом у розв'язанні проблеми формування інформаційної бази, необхідної для ухвалення управлінських рішень. Зокрема, лідерами процесу інформаційного забезпечення органів державної влади є такі підрозділи національних бібліотек,

як Дослідна служба Конгресу США (Congressional Research Service, CRS), Бюро дослідницької та правової інформації Японії (Research and Legislative Reference Bureau, RLRB), Довідковий відділ з права й ухвалення рішень КНР (Law and Decision Making Reference Department, LDMDR), Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ. Відмінною рисою цих і подібних до них структур є організація наукових досліджень, спрямованих на розв'язання широкого кола політичних, економічних, соціально-гуманітарних проблем державного значення [2, с. 40–41].

Бібліотечне інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної влади передбачає здійснення комплексу заходів, які розглядаються як інструмент розвитку системи інформаційних зв'язків шляхом оптимальної структуризації інформаційних масивів баз даних суспільно значущої аналітичної інформації, введення необхідних і достатніх її обсягів у сферу діяльності владних структур з метою сприяння обміну інформацією, на основі якого керівництво отримує відомості, необхідні для прийняття ефективних рішень, знання ситуації в кожний момент часу [13, с. 92–93].

Приклад ефективної діяльності в цьому напрямі дає досвід таких структурних підрозділів НБУВ, як Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, Національна юридична бібліотека та Фонд Президентів України.

Зокрема, Службу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади було створено для введення в широкий суспільний обіг матеріалів фондів НБУВ, моніторингу й опрацювання зростаючих інформаційних потоків, удосконалення інформаційно-аналітичного обслуговування суспільних інститутів України. Діяльність наукового підрозділу полягає у підготовці інформаційно-аналітичної та аналітично-прогнозної продукції на базі використання інформації електронних і друкованих ЗМІ, всіх видів фондів НБУВ, інших відкритих джерел. Пріоритетними напрямками розвитку СІАЗ є використання новітніх інформаційних технологій, передових методів моніторингу й обробки інформації, посилення аналітичної і прогнозної складової в інформаційно-аналітичних матеріалах, розробка теоретичних та науково-практичних питань бібліотечного обслуговування на основі впровадження електронних інформаційних технологій.

Наприклад, основний науково-дослідний і науково-прикладний структурний підрозділ СІАЗ – відділ політологічного аналізу – здійснює науково-дослідну, науково-інформаційну, науково-методичну, науково-організаційну, науково-видавничу діяльність з питань функціонування і розвитку бібліотечно-інформаційної сфери; готує інформаційно-аналітичну та аналітично-прогнозну продукцію, орієнтовану на задоволення запитів всіх категорій замовників, проводить постійний моніторинг, аналіз, прогнозування економічних, політичних, національних, соціальних та культурно-освітніх процесів у державі, діяльності органів влади, політичних партій та громадських і культурних організацій тощо, їх ставлення до функціонування широкого спектра державних і недержавних структур та взаємодії з ними. Інформаційно-аналітичні проекти відділу (інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі», бюлетень оперативної інформації електронних видань «Резонанс» та ін.) присвячені висвітленню та аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній та соціальних сферах, проблемам ефективності державотворчого процесу в Україні.

Запорукою об'єктивності інформаційно-аналітичного продукту, що дає змогу уникнути впливу суб'єктивних орієнтирів дослідника на кінцевий результат, виступають науковий підхід до обробки інформації з використанням широкого спектра відповідних методологічних принципів. Крім того, важливе значення має фаховий рівень пошуку, відбору і адекватної оцінки первинних джерел інформації. Запорукою якісного підбору матеріалу є послідовний моніторинг інформаційного простору, експертного середовища з метою визначення основних тенденцій подання інформації і актуальних соціально-політичних і економічних трендів.

Так, у 2016 р. в умовах масштабного реформування українського державного механізму, подолання наслідків суспільно-політичної кризи, анексії Криму та українсько-російського протистояння, що триває на Донбасі, співробітниками відділу було підготовлено і представлено в інформаційно-аналітичному журналі «Україна: події, факти, коментарі» та бюлетені оперативної інформації електронних видань «Резонанс» понад 140 аналітичних оглядів, у яких було висвітлено такі проблемні аспекти ситуації, як євроінтеграційних рух України, проблема російських впливів та агресії, ситуація в Криму і на Донбасі, реалізація суспільного запиту «Революції гідності» (зокрема проведення реформ

і очищення влади), питання збереження і відновлення територіальної цілісності України, розвиток взаємовідносин України із зарубіжними партнерами, зарубіжна реакція на події в Україні, питання переформатування вітчизняного політичного поля в процесі зміни Кабінету Міністрів, реформування політичної системи і децентралізації влади, проблема використання інформаційних технологій в політичній боротьбі та ін. [4].

Діяльність іншого науково-дослідного і науково-прикладного структурного підрозділу СІАЗ – відділу оперативної інформації – полягає у підготовці інформаційно-аналітичної продукції на базі використання оперативної інформації електронних і друкованих ЗМІ, всіх видів фондів НБУВ, а також масивів суспільно значущої електронної інформації глобального інформаційного простору. Серед пріоритетних напрямів розвитку відділу – удосконалення дистантного обслуговування користувачів на основі використання новітніх інформаційних технологій, зокрема передових методів моніторингу, обробки й доставки інформації, посилення аналітичної і прогностичної складової в інформаційно-аналітичних матеріалах.

Зокрема, у 2016 р. робота відділу була спрямована на оперативне забезпечення користувачів, зокрема вищих органів державної влади, матеріалами суспільно значущої тематики, підвищення ефективності використання інформаційного ресурсу бібліотеки, урізноманітнення форм інформаційно-аналітичної роботи. З цією метою випускалися такі інформаційно-аналітичні видання: «Регіони сьогодні» (щоденний огляд оперативної інформації центральних та місцевих інтернет-видань про ситуацію в регіонах України. Висвітлюються політичні процеси, діяльність місцевих владних структур, ситуація в економічній та соціальній сферах, резонансні події та надзвичайні ситуації в областях); «Шляхи розвитку української науки» (інформаційно-аналітичний бюлетень матеріалів ЗМІ, у якому висвітлюються проблеми підвищення ефективності наукової діяльності, перебіг реформування української науки, подається інформація про здобутки вітчизняної науки та досвід розвитку наукових досліджень за рубежом); «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки» (інформаційно-аналітичний бюлетень інтернет-ресурсів, у якому представлено матеріали з питань розвитку соціальних мереж, їх взаємодії з бізнесом, проблеми захисту даних, вплив мережевого спілкування на особистість, а також проблеми суспільної

безпеки) та інші. У контексті нинішнього українсько-російського протистояння варто акцентувати увагу на підготовці працівниками відділу інформаційних та інформаційно-аналітичних матеріалів для щоденного наповнення інформаційної бази Центру ситуаційного управління РНБО України. Матеріали, підготовлені на основі аналізу глобальних і національних інформаційних ресурсів, їх структуризація у Системі ситуаційного управління РНБО сприяли задоволенню потреби гнучкого реагування з боку владних структур на загрози для національної безпеки. Під час підготовки матеріалів оцінювався вплив події на стан національної безпеки України, а також визначалися можливі заходи протидії для запобігання, нейтралізації чи зменшення її можливого негативного впливу.

Також слід сказати про постійне вдосконалення форм і методів дистанційного обслуговування читачів. Для доставки інформаційно-аналітичної продукції і матеріалів замовникам використовується електронна пошта; ряд бюлетенів, інформаційно-аналітичних матеріалів представлено на порталі НБУВ, на сторінці СІАЗ у Facebook, на порталі НАН України [4].

Ефективну роботу у сфері правового інформування здійснює Національна юридична бібліотека (НЮБ) – структурний підрозділ Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, який забезпечує акумуляцію та використання документально-інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв, що містять правову інформацію, а також інші ресурси інформації, суміжні за своєю змістовною основою з правовими, які сприяють удосконаленню правотворчої діяльності в Україні, вивченню громадської думки про ефективність правотворення, суспільні потреби в його вдосконаленні, перспективи його розвитку в контексті суспільної еволюції. Пріоритетними напрямками діяльності НЮБ є сприяння утвердженню й розвитку національної правової традиції, розширення доступу до правових інформаційних ресурсів усім категоріям громадян, ефективне використання цих ресурсів у практиці суспільного життя з метою розвитку демократичних основ державного управління та демократизації українського суспільства. Серед інформаційно-аналітичної продукції НЮБ, замовниками якої є органи державної влади та управлінські структури різних рівнів, наукові установи, громадські організації, варто виділити такі видання, як «Громадська думка про

правотворення», «Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти», «Безпека інформаційної сфери», «Кримсько-татарська тематика у відображенні ЗМІ».

Інформаційно-аналітичне та бібліотечно-бібліографічне обслуговування президентів України та їхніх служб, а також інформування громадськості про діяльність глави держави здійснює Фонд Президентів України (ФПУ). Видання ФПУ – «Стратегія – 2020»: практика суспільних перетворень», «Стратегія – 2020»: інформаційні технології в державному управлінні», «Україна у відгуках зарубіжної преси» та ін. – призначені для науковців, політологів, соціологів, юристів та журналістів, які займаються вивченням та аналізом питань функціонування державної влади в Україні, проблем внутрішньої та зовнішньої політики України, а також для співробітників відповідних державних служб під час виконання ними безпосередніх функціональних повноважень, розв'язання актуальних проблем та вдосконалення роботи державних структур і їхніх підрозділів.

Зауважимо, що наприкінці 2014 р. СІАЗ разом із ФПУ та НЮБ були об'єднані в Центр досліджень соціальних комунікацій – науково-дослідний підрозділ НБУВ, фахівці якого досліджують інформаційно-технологічні особливості формування національного інформаційного простору в період інформаційного протистояння; особливості функціонування національних бібліотек як суб'єктів національного інформаційного ресурсу, спрямованого на зміцнення інформаційного суверенітету та забезпечення інформаційної безпеки; проблеми використання інформаційного ресурсу соціальних мереж в інтересах розвитку інформатизації та соціально-економічного і культурного розвитку.

Отже, у контексті вищезазначеного доходимо висновку, що національна бібліотека посідає важливе місце у забезпеченні права людини на інформацію. Досвід НБУВ показує, що в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства саме національна бібліотека як мультиресурсний, мультисервісний центр інтеграції, опрацювання та цілеспрямованого поширення інформації, здатна максимально задовольнити стрімко зростаючі інформаційні потреби сфер науки, освіти, культури, державного управління, інноваційного поступу України.

Водночас слід констатувати, що тенденцією останніх років є скорочення основних показників бібліотечно-інформаційної діяльності: значно знизилися показники відвідуваності й книговидачі. Через суттєве недофі-

нансування комплектування фондів у багатьох бібліотеках зменшилися надходження нової літератури, окремі бібліотеки взагалі не купували нових видань і не передплачували періодичних видань. Крім того, практично зупинився міжнародний книгообмін. За цих умов першочерговим завданням є пошук альтернативних шляхів задоволення інформаційних потреб користувачів, зокрема більш активного застосування сучасних інформаційних технологій, орієнтації на нові інформаційні сервіси, діяльну корпоративну бібліотечну взаємодію.

Література

1. В'ячеслав Кириленко презентував на Уряді Стратегію розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства культури України. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245072235. – 2016. – 18.05. – Назва з екрана.

2. Гранчак Т. Науково-дослідна діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів національних бібліотек у розвитку національного інформаційного суверенітету [Електронний ресурс] / Т. Гранчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2015. – Вип. 41. – С. 39–53. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/naukprazi/41.pdf>. – Дата доступу: 15.10.2015. – Назва з екрана.

3. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : [монографія] / О. П. Дзьобань. – Харків : Майдан, 2013. – 360 с.

4. Звіт про наукову роботу Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, Національної юридичної бібліотеки та Фонду президентів України НБУВ за 2016 р. [Електронний ресурс] // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/nauka/2016/Zvit.pdf>. – Назва з екрана.

5. Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2012. – 254 с.

6. *Колодій А. М.* Права людини і громадянина в Україні : [навч. посіб.] / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.

7. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секр.), Ю. Г. Барабаш [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Харків : Право, 2011. – 1128 с.

8. *Кресіна І.* Право на інформацію в системі прав людини і громадянина [Електронний ресурс] / І. Кресіна, О. Стойко // Зовнішні справи. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/pravo-na-informaciju-v-sistemi-prav-ljudini-i-gromadjanin/>. – 2014. – 27.11. – Назва з екрана.

9. *Лобузін К.* Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини у новому форматі [Електронний ресурс] / К. Лобузін, І. Лобузін, С. Клочок, Є. Коцюба // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3506>. – 2017. – 10.05. – Назва з екрана.

10. Манифест ІФЛА об Інтернеті (Версія 2014) [Електронний ресурс] // The International Federation of Library Associations and Institutions. – Режим доступу: <https://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-2014-ru.pdf>. – Загл. с екрана.

11. Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – 296 с.

12. *Онищенко О. С.* Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури [Електронний ресурс] / О. С. Онищенко // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1505:problem-adaptatsiji-bibliotek-do-umov-tsifrovoji-kulturi-4&catid=78&Itemid=412. – Назва з екрана.

13. *Пальчук В.* Бібліотека в забезпеченні розвитку електронних інформаційних комунікацій між суб'єктами електронного урядування / В. Пальчук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 41. – С. 80–99.

14. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР [Електронний ресурс] // Офіц. веб-портал Верховної

Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр>. – Назва з екрана.

15. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ [Електронний ресурс] // Офіц. веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з екрана.

16. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р [Електронний ресурс] // Офіц. веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-р>. – Назва з екрана.

17. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/125>. – Назва з екрана.

18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // Офіц. веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011. – Назва з екрана.

19. *Хавронюк М. І.* Конституція України: Офіційний текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина : [навч. посіб.] / М. І. Хавронюк. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Київ : А.С.К., 2003. – 384 с.

References

1. Viacheslav Kyrylenko prezentuvav na Uriadi Stratehiiu rozvytku bibliotечної справи v Ukraini do 2025 roku «Iakisni zminy bibliotek zadlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy» (2016). [Vyacheslav Kyrylenko presented the Strategy of librarianship development till 2025 in Ukraine «Qualitative changes in libraries to ensure sustainable development of Ukraine» on the government session]. *Ofitsiynyi sait Ministerstva kultury Ukrainy – Ministry of Culture of Ukraine. Official website*. Retrieved from http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245072235 [in Ukrainian].

2. Hranchak, T. (2015). *Naukovo-doslidna diialnist informatsiino-analitychnykh pidrozdiliv bibliotek u rozvytku natsionalnoho informatsiinoho*

suverenitetu [Research Lines of Activity of Information and Analytical Departments of National Libraries' in the Development of National Information Sovereignty]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho – Transactions of V.I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 41. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/naukprazi/41.pdf>. Kyiv [in Ukrainian].

3. Dzoban, O. P. (2013). *Filosofia informatsiinoho prava: svitohliadni i zahalnoteoretychni zasady* [Philosophy of information law: philosophical and theoretical foundation]. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].

4. Zvit pro naukovu robotu Sluzhby informatsijno-analitychnoho zabezpechennia orhaniv derzhavnoi vlady, Natsionalnoi iurydychnoi biblioteki ta Fondu prezidentiv Ukrainy NBUV za 2016 r. (2016). [Report on the scientific work of information and analytical support of state authorities, the National Law Library Foundation and the presidents of Ukraine Vernadsky National Library for 2016]. *Tsentr doslidzhen sotsialnykh komunikatsii NBUV – Center for the Study of Social Communications*. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/nauka/2016/Zvit.pdf> [in Ukrainian].

5. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2012). *Informatsiina skladova sotsiokulturnoi transformatsii ukrainskoho suspilstva* [The information component of the socio-cultural transformation of the Ukrainian society]. Kyiv: NAS of Ukraine, Nat. b-ka Ukraine Vernadsky [in Ukrainian].

6. Kolodiy, A. M., Oliynyk, A. Iu. (2003). *Prava liudyny i hromadianyna v Ukraini* [Human rights and civil rights in Ukraine]. Kyiv: Inter Yurinkom [in Ukrainian].

7. Tatsij, V. Ya., Petryshyn, O. V., Barabash, Yu. H. et al. (2011). *Konstytutsiia Ukrainy. Naukovo-praktychnyj komentar* [The Constitution of Ukraine. Research and practice comment]. Kharkiv: Nats. akad. prav. nauk Ukrainy [in Ukrainian].

8. Kresina, I., Stoiko, O. (2014). *Pravo na informatsiiu v systemi prav liudyny i hromadianyna* [The right to information in the system of human and civil rights]. *Zovnishni spravy – UA Foreign Affairs*. Retrieved from <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/pravo-na-informaciju-v-sistemi-prav-ljudini-i-gromadjanin/> [in Ukrainian].

9. Lobuzina, K., Lobuzin, I., Klochok, S., Kotsiuba, Ie. (2017). *Tsyfrova biblioteka istoryko-kulturnoi spadshchyny u novomu formati* [The digital library of historical and cultural heritage in the new format]. *Natsionalna biblioteka*

Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – The site of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua/node/3506> [in Ukrainian].

10. Manifest YFLA ob Ynternete (Versyia 2014) (2014). [Internet Manifesto 2014]. *The International Federation of Library Associations and Institutions*. Retrieved from <https://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-2014-ru.pdf> [in Russian].

11. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2014). Natsionalni informatsijni resursy iak intehratyvnyj chynnyk vitchyznianoho sotsiokulturnoho seredovyscha [National information resources as a factor of integration of national socio-cultural environment]. Kyiv [in Ukrainian].

12. Onyshchenko, O. S. Problemy adaptatsii bibliotek do umov tsyfrovoji kultury [Problems of libraries adaptation in digital culture conditions]. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1505:problemi-adaptatsiji-bibliotek-do-umov-tsifrovoji-kulturi-4&catid=78&Itemid=412 [in Ukrainian].

13. Palchuk, V. Biblioteka v zabezpechenni rozvytku elektronnykh informatsiinykh komunikatsii mizh subiektamy elektronnoho uriaduvannia (2015). [Library in Ensuring the Development of Electronic Information Communication between the Subjects of E-government]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 41. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/naukprazi/41.pdf>. Kyiv [in Ukrainian].

14. Pro biblioteku ta bibliotechnu spravu: Zakon Ukrainy [On Libraries and Librarianship / The Law of Ukraine on January 27, 1995 № 32/95–VR]. *Ofitsiynyi veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Official web portal*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр> [in Ukrainian].

15. Pro informatsiiu: Zakon Ukrainy [On Information [The Law of Ukraine on October 2, 1992 № 2657-XII]. *Ofitsiynyi veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Official Web Portal*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [in Ukrainian].

16. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku «Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy»: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [The development strategy of library for the period up to 2025 «Qualitative changes in libraries for the Sustainable Development of Ukraine» / Cabinet of Ministers of Ukraine;

Order, Strategy on March 23, 2016 № 219-p]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p> [in Ukrainian].

17. Sait Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho [The site of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/node/125> [in Ukrainian].

18. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part]. *Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine. Official Web Portal*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].

19. Khavroniuk, M. I. Konstytutsiia Ukrainy: Ofitsiyni tekst: Komentar zakonodavstva Ukrainy pro prava ta svobody liudyny i hromadianyna [Constitution of Ukraine. The official text; Ukraine Commentary legislation on the rights and freedoms of man and citizen]. Kyiv: ASK [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.09.2017.

Oleg Natarov,

Junior Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

The Role of the National Library in Ensuring the Right to Information in Ukraine

The article considers the role of libraries in ensuring the human right to information in Ukraine. It is noted that in the context of the rapid spread of information and communication technologies in all fields of social life, the intensification of information processes and the increasing importance of information in human life, the role of Ukraine's libraries, primarily national ones, as subjects of the formation of information relations, is significantly enhanced. Attention is paid to the new possibilities of library institutions in the information society, to the advantages of libraries in competing with similar structures. A leading role of national libraries and information and analytical structures of library institutions in the process of meeting information, research, educational, cultural and other needs of users is shown by the example of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine.

Keywords: right to information, information society, libraries, national library, information and analytical support, NBUV.